

Grażyna Nawrońska, Tadeusz Nawroński

Elbląg. Stare Miasto

Informator Archeologiczny : badania 16, 247-249

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

niosły znacznie bogatszy zestaw znalezisk. Obok ułamków naczyń glinianych uzyskano fragmenty kaflí, naczyń szklanych, majolikowych, przedmioty metalowe, oprawki sztucców oraz fragmenty fajek holenderskich.

Badania na terenie dziedzínca skoncentrowane były w jego wschodnim narożniku, pomiędzy nieistniejącym skrzydłem północno-wschodnim zamku a Domem Dużym. Odsłónięto tu fundament wewnętrznej ściany budynku północno-wschodniego, dostawionego do wzniesionego w pierwszym etapie zabudowy wzgórza Domu Dużego. Przy głównym wejściu do Domu Dużego, w odległości około 80 cm od jego ściany, odsłónięto ceglana cembrowinę studni o średnicy około 2,5 m /nie eksplorowaną w bieżącym sezonie/.

Układ nawarstwień badanego rejonu pozwala stwierdzić, iż studnia budowana była współcześnie z Domem Dużym. Poziom terenu w chwili rozpoczęcia budowy znajdował się o około 3 m poniżej obecnego. Po wystawieniu fundamentów budynku teren wzgórza sztucznie podwyższono do około 2 m. Od tego momentu rozpoczęto wznoszenie ceglanej, naziemnej partii Domu Dużego.

Nawarstwienia powyżej najwcześniejszego poziomu dziedzínca charakteryzują się niewielką miąższością, lecz mimo to reprezentują okres od wieku XIV po wiek XX. Ma to swoje odbicie w uzyskanych licznych znaleziskach ruchomych, tak późnośredniowiecznych, jak nowożytnych.

Materiały zabytkowe i dokumentacja badań znajdują się w Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej PP PKZ Oddział Warszawa.

Badania w omawianych rejonach kontynuowane będą w sezonach następnych.

ELBLĄG
Stare Miasto

PP Pracownie Konserwacji
Zabytków
Pracownia Archeologiczno-
Konserwatorska
Oddział w Gdańsku

Badania prowadzili mgr mgr Grażyna i Tadeusz Nawrolscy. Finansował WKZ w Elblągu. Trzeci sezon badań. Miasto średniowieczne i nowożytne /XIII-XX w./.

Kontynuowano prace wykopaliskowe w południowo-wschodniej części kwartału zabudowy ograniczonej ulicami: Kowalska, Stary Rynek, Studzienna i Rycerska. Uzyskano wyjaśnienie wielu istotnych zagadnień. Pomimo znacznych trudności technicznych dotarto w kilku miejscach do calca. Pozwoliło to na określenie pierwotnego poziomu osadnictwa późnośredniowiecznego, zalegającego na 0,80-1 m n.p.m.

Najstarszą fazę użytkowania tej części miasta, datowaną ogólnie na połowę XIII wieku wyznaczają liczne warstwy mierzwy i spalenizny, wśród których odkryto dwa wyraźne poziomy drewnianych ulic usytuowanych prostopadłe do ul. Kowalskiej. Ich układ zmienia zatem dotychczasowe poglądy o najstarszym rozplanowaniu miasta, przynajmniej w tej części. Od strony wschodniej zabudowę miejską ograniczał i chronił wał ziemny, którego nikłe resztki o wysokości do 0,80 m i szerokości u podstawy do 7-8 m zachowały się pod stopą późniejszego muru obronnego. Materiał archeologiczny z tej fazy charakteryzuje się znacznym udziałem ceramiki importowanej z północno-zachodniej Europy /naczynia kamionkowe, naczynia z polewą/, jak też ceramiką noszącą cechy lokalnej tradycji wczesnośredniowiecznej. Znalezione ponadto liczne wyroby z żelaza i skóry.

Kolejny etap rozbudowy miasta, który można datować na 1 połowę XIV wieku, wyznacza murowana zabudowa mieszczańska, usytuowana poprzecznie w stosunku do dwóch drewnianych ulic, a związana z ul. Kowalską.

Odkryto tu rzut kamienicy narożnej oraz pół kamienicy sąsiedniej. Wspólnym ich elementem jest działowy mur ogniowy, do którego dostawiono ściany szczytowe. W przypadku kamienicy narożnej /Kowalska 11/, mającej wymiary ca 13 x 8 m, w piwnicy wprowadzono ściankę działową rozbijającą ją na dwie części. W ścianie ogniowej zachowała się nisza o szerokości 1,67 m i głębokości 17 cm oraz 2 wnęki o szerokości 80 cm, wysokości 1,45 m i głębokości 64 cm. Trzecia wnęka znajdowała się w murze północnym. Do piwnic obu kamienic prowadziły wejścia od strony ul. Kowalskiej wyznaczone przez mury osłonowe. Poziom użytkowy kamienicy narożnej wyznaczała potłuczona posadzka ceglana okalająca prostokątne osmalone układy cegieł, będące zapewne pozostałościami po piecach. Kamienicy tej towarzyszyła murowana oficyna o wymiarach 4 x 5,70 m. Po wschodniej stronie zabudowy, na miejscu dawnego wału pojawił się mur obronny o szerokości 1,30 m w partii fundamentowej, wykonany z kamienia. Za murem, w odległości ca 3,30 m zaczynał się stok fosy, która skręcała przed bramę Kowalską wysuniętą poza linię murów.

Trzecią generalną fazę w użytkowaniu tej partii miasta wyznaczają przeobrażenia kamienic w okresie renesansu. Niezależnie od charakterystycznej elewacji, jaką otrzymywały kamienice, sporo zmian następowało w rozplanowaniu samego budynku. W przypadku kamienicy narożnej wymieniono całkowicie wschodni mur, częściowo mur południowy, a także północny, gdzie wprowadzono otwór drzwiowy dla komunikacji z oficyną. W piwnicy zbudowano dwa potężne filary podtrzymujące nowe sklepienie krzyżowe na gurtach, natomiast w piwnicy oficyny zastosowano sklepienie kolebkowe. Jednocześnie podniesiono poziom użytkowy i ułożono posadzkę z płyt granitowych. Zamurowane zostały także wnęki gotyckie. W tej fazie powstały przedproża, stanowiące rodzaj tarasu przed kamienicą. W przedprożu omawianej kamienicy odkryto warsztat

rusznikarski /elementy pistoletów i strzelb skałkowych, skałki krzemienne, gładziki piaskowcowe/ datowany na koniec XVII wieku. Ponadto wewnątrz piwnicy, ale na wtórnym złożu znaleziono bardzo dużą ilość uszkodzonych brusów piaskowcowych. Odnaleziono także dalsze elementy manierystycznego wystroju elewacji kamienicy.

Następny okres, datowany na koniec XVIII wieku i I połowę XIX wieku, charakteryzuje się w odniesieniu do odkrytych kamienic niewielkimi zmianami. Zamurowano niektóre otwory okienne, wybito nowe, wprowadzono w piwnicach dodatkowe filary i ścianki działowe oraz podwyższono poziom użytkowa, wylano nową gruzowo-betonową posadzkę. Przedproże uległo likwidacji, podobnie jak pobliski mur obronny. Istniejąca dotychczas fosa zostaje zasypana. Na zasypisku posadowiono nieokreśloną jeszcze zabudowę przylegającą do reliktyw muru obronnego i bramy Kowalskiej. Nieco później na pozostałościach fosy zbudowano duży podpiwniczony budynek, w którym mieściła się kawiarnia "Mauritzio". Interesujące w tym przypadku jest posadowienie fundamentów na ruszcie drewnianym oraz sposób częściowego, odwodnienia terenu za pomocą systemu rynien drewnianych.

Badania w obrębie tego kwartału zabudowy będą kontynuowane.

ELBLĄG
Zamek

PP Pracownie Konserwacji
Zabytków
Pracownia Archeologiczno-
Konserwatorska
Oddział w Gdańsku

Badania prowadził mgr Tadeusz
Nawroński. Finansował WKZ w El-
blągu. Czwarty sezon badań. Okres
średniowieczny /XIII-XV w./.

Badania kontynuowano w wykopie V, w którym poprzednio przerwano prace z powodu wysokiego poziomu wód gruntowych. Po odsłonięciu koron dwóch potężnych murów obronnych i przeprowadzeniu analizy architektonicznej poszczególnych węzłów jednoznacznie ustalono, że mamy do czynienia z fragmentem północnego skrzydła głównego zamku. Jego zewnętrzny mur kamienny, o szerokości 2-2,20 m, wyznaczał rozpiętość zamku na osi S-N, która wynosiła około 65 m. Wewnątrz skrzydła północnego odkryto mur działowy, fragment filara oraz dobudowany piec o wymiarach 2,70 x 2,70 m. Poziom użytkowy piwnic w tym skrzydle, o rzędnej średnio 0,90 m n.p.m., wyznaczała ceglana posadzka ułożona z kwadratowych płytek o boku 210 mm. Nawarstwienia zalegające poniżej posadzki nie zawierały materiału archeologicznego. Tworzyły je kolejne pokłady gliny i ilastych namuków ze szczątkami roślinnymi.

Bezpośrednio do zewnętrznego muru zamku dostawiono